

La Legió Còndor i els bombardeigs de 1938 a Benassal.

"Més es va perdre en la guerra...": No fa molt em va sorprendre sentir un altra volta aquella expressió que fa uns anys era fàcil sentir en moltes converses. Per a algú que no va viure la guerra i la postguerra era, i és, molt difícil entendre completament el sentit d'esta expressió. Tots sabem que la història d'Espanya al segle XX està marcada per la Guerra Civil. Potser açò és especialment cert per al nostre poble, que va canviar totalment a la Guerra Civil. El més important són les moltes persones que es van perdre, aquells que van morir al front o al poble i els que se'n van haver d'anar abans o després de la guerra. També el poble es va haver de refer i canviar després de la guerra i gran part d'açò va ser degut a un incomprendible bombardeig que va patir el poble. El nostre era un poble a gran distància del front i sense aparentment cap possible objectiu militar, però, encara així, va ser bombardejat per els avions alemanys. Com diu **Carles Salvador**, la guerra es va endur per sempre **el Benassal Antic**. Mai s'han refet, ni es refaran els perxes del mestre, ni els portalets de Sant Roc i de la Font, ni la Sala... Tot es va perdre en la guerra, que va ser un desastre per el nostre poble. Els bombardeigs van destruir la Placeta, el Carrer Major, la Casa de la Vila, el Pati, l'Església i moltes cases particulars on va morir gent innocent. Han passat molts anys, i ara ja som molts els benassalencs que sols hem sentit parlar de la guerra com un fet llunyà, ja històric, que van viure els nostres avis i besavis. No hem pogut conèixer aquell Benassal del que sols queden unes poques fotografies i records en la gent que el va veure. Però encara queden preguntes sense resposta: **Per què van destruir Benassal, el nostre poble?**

La legió Còndor a Benassal. Els motius d'este bombardeig han estat sempre un misteri. S'han sentit diferents explicacions: des de que hi havia un polvorí a l'església, la Sala o la capella de les monges, fins que a l'hostal pernoctaven els muleros que de dia portaven la munició pel terme; però ningú ho ha sabut mai. Per això, per a mi va ser una sorpresa trobar el nom de Benassal al

1. Il·lustració: La Casa de la Vila, "la Sala", en una imatge anterior a 1938.

2. Il·lustració: El portalet de la font és altre dels indrets que es van perdre, encara que va ser eliminat ja abans dels bombardeigs com a símbol religiós i per permetre l'entrada de vehicles al centre del poble.

llibre “*La Guerra Civil Española*” de Antony Beevor (Crítica 2010). Al capítol de Conclusions d'este llibre em vaig trobar el següent paràgraf:

"En la primavera de 1938, durante el avance a través de Aragón, la Legión Condor bombardeó pueblos y ciudades -incluidas Albocácer, Ares del Maestre, Benasal y Villar de Canes-, luego tomó fotografías de ellos, desde el aire y desde el suelo, para evaluar las pautas de los bombardeos y el monto de la destrucción que habían causado. Le interesaba, sobre todo, verificar la precisión de los bombardeos de los "Stuka" con bombas de 500 kg. En Benasal, que alcanzaron con nueve bombas de 500 kg, tomaron fotografías de la iglesia del pueblo, que era de considerables dimensiones y había quedado reducida a escombros. La mayor parte de este trabajo de investigación lo realizó el comandante Fugger, descendiente de los célebres banqueros de Carlos V."

i este paràgraf tenia una referència: “**Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg im Breisgau, RL35/34**”. Ja sols este paràgraf ens donava informació desconeguda. Segons es diu als llibres de “*Benassal. Segle XX*” del Grup de Recuperació de la Memòria Històrica, s'havien llançat un total de 6 bombes de 250 kg i açò pareixia que no era correcte, el llibre d'Antoni Beevor parlava de 9 bombes de 500 kg. Per altra part es diu que el motiu principal del bombardeig, si no l'únic, va ser provar la precisió dels nous avions “Stuka”. Avui en dia, és fàcil buscar a internet: “Bundesarchiv-Militärarchiv, Freiburg” i immediatament trobem la pàgina del Bundesarchiv. Després de lluitar un poc amb l'alemany es pot trobar una referència a “Banasal” (si busqueu Benasal no apareix res...) en el document RL35/34 de títol “*Akte "Bombenwirkung" mit Fotos und Luftbildern. Enthält: Albocacer, Ares del Maestre, Banasal, Villar de Canes*” que es pot traduir com: “**Expedient "Efectes de les bombes" amb fotos i imatges aèries. Inclou: Albocàsser, Ares del Maestre, Benassal, Vilar de Canes**”. Arribats a este punt, jo no podia deixar de fer tot el que fóra possible per veure este document i

buscar les raons del bombardeig a Benassal. Açò ho vaig descobrir en este llibre el 13 de maig de l'any passat, 2011. Immediatament li vaig escriure un correu a Pere-Enric Barreda per contar-li-ho i tractar de veure com es podien demanar estos documents. Però aconseguir els documents no va ser gens fàcil. Aprofitant un viatge a Suïssa a final de juliol vaig demanar una cita a l'arxiu per veure els documents, enviant inclús una carta de presentació prèvia com membre de l'Universitat de València, però no va ser possible fer la

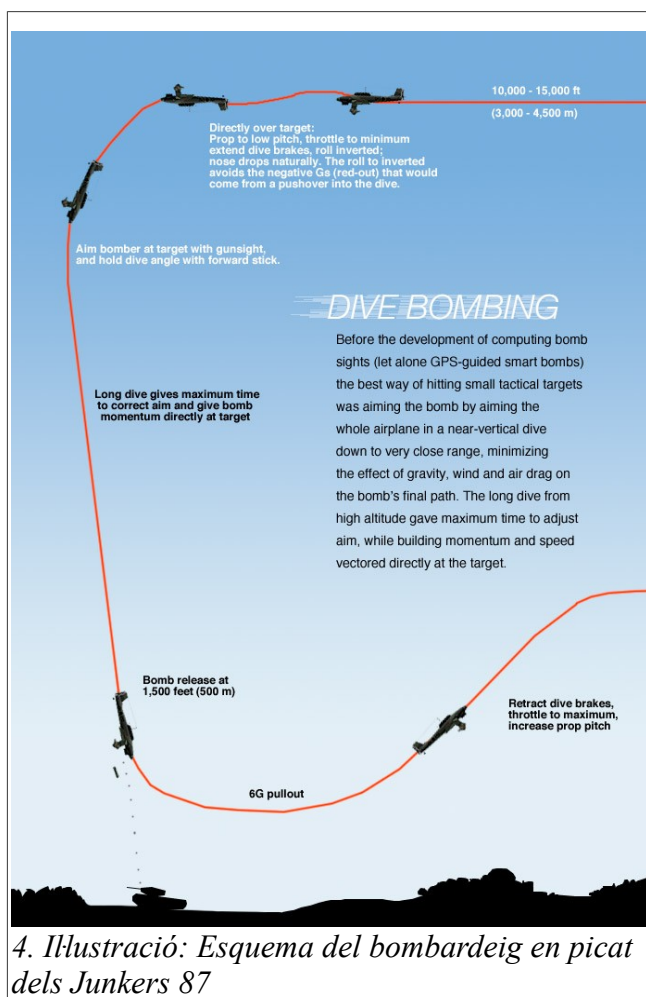
3. Il·lustració: Vista aèria del poble feta pels avions alemanys per documentar la destrucció causada. Bundesarchiv, LB V/67, RL35/34, s. 31/ Fotograf: Major Graf Fugger

visita a l'arxiu, ja que estaven d'obres i sols em podíem donar hora per la visita a finals de setembre. Després de parlar per telèfon amb la gent de l'arxiu em van dir que si sabia exactament el que volia ho podia demanar per correu/internet. Ells enviarien un pressupost i, després de rebre els meus diners, enviaven els documents. Vaig decidir fer-ho així i finalment, a la segona meitat d'octubre vaig rebre des de Freiburg, este estudi molt detallat fet pels alemanys del bombardeig del nostre poble.

Estos documents són molt interessants. De fet, del llistat dels documents de la Legió Còndor al Bundesarchiv, i encara que no és possible accedir al contingut dels documents per internet, dóna tota la impressió de ser l'únic (els únics) bombardeig de la Legió Còndor documentat amb tant de detall (i en esta afirmació podria incloure fins i tot Gernika, la batalla de l'Ebre, etc...). L'informe consta de 67 pàgines amb 66 fotografies (dels 4 pobles) incloent tant fotografies aèries a gran altura anteriors al bombardeigs, on es fixen els objectius, fotografies aèries comprovant la precisió dels impactes, panoràmiques aèries de la destrucció i fotografies posteriors de les destrosses a peu de terra. En el cas de Benassal tenim 18 fotografies de bona qualitat en els negatius originals.

El Junkers 87 “Stuka”. La raó d'este desplegament de mitjans, tan avançats a l'època, va ser clarament experimentar el nou avió de bombardeig en picat “Sturzkampfflugzeug” (de “Stürze”, caiguda, “Kampf” combat i “Flugzeug” avió, abreviat com “Stuka”) **Junkers 87**. El tractat de Versalles, a la fi de la primera guerra mundial, va prohibir a Alemanya tindre força aèria. Tot i això, ja durant els anys 20 els pilots alemanys continuaven entrenant a la Rússia de Stalin, i a l'any 1933, després de la seva arribada al govern, Hitler va donar ordre de fabricar 3000 avions de combat i reconstruir la Luftwaffe. A l'any 1935, quan ja els alemanys tenien un exèrcit molt més avançat que la resta d'Europa, van decidir finalment revelar al món la seva nova força aèria. La Guerra Civil Espanyola, que començà al juliol de l'any 1936, va ser per Hitler i la Luftwaffe el camp de proves ideal i, amb l'enviament de la **Legió Còndor**, els va permetre adquirir l'experiència necessària abans de la segona guerra mundial. Probablement

l'arma més important que la Luftwaffe va provar a Espanya va ser el **Junkers 87**. La missió d'este avió era el bombardeig de precisió, tractant de fixar l'impacte de la bomba en un àrea de menys de 5 metres quadrats. El bombardeig en picat permetia estes precisions, fixant l'objectiu simplement amb la direcció de l'avió, enfilat cap al blanc des de 4000 m d'altura en picat a velocitats de 600 km/h i soltant la bomba (de 500 kg de pes) a 500 m sobre el

blanc. És evident que en eixes condicions, l'únic possible error en l'objectiu prové de l'habilitat del pilot en fixar la trajectòria de l'avió. Per altra part, el perill per l'aviador era sempre no ser capaç de remuntar el vol en els últims 400 m a estes altes velocitats. Tot este procés necessita entrenament i **Benassal, Albocàsser, Ares i Vilar de Canes** van oferir l'escenari ideal per fer les proves "en condicions de combat" (encara que sense aviació enemiga i pràcticament sense artilleria antiaèria).

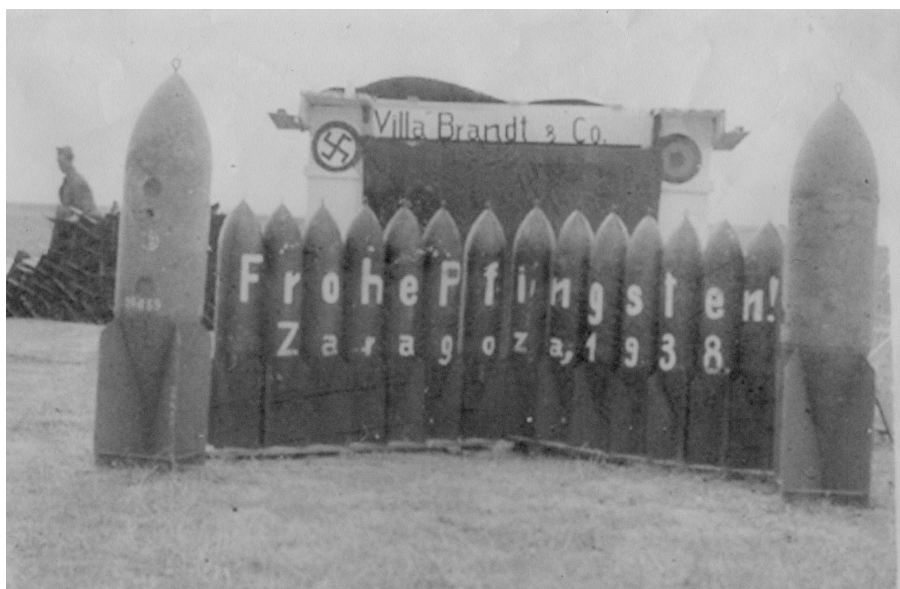

5. Il·lustració: Fotografia dels tres Junkers 87A que van bombardejar Benassal probablement a l'aeròdrom de Calamocha o La Sénia.

Després de l'experiència guanyada a Espanya en la **Legió Còndor**, el **Junkers 87** va ser probablement l'arma més efectiva de l'exèrcit alemany a la segona guerra mundial, almenys en les campanyes de Polònia, França, Escandinàvia, Grècia, Rússia i nord d'Àfrica. A la segona part de la guerra, a partir de la batalla d'Anglaterra, ja es van fer patents les seves carències front a avions més ràpids. Els seus problemes van ser deguts a que els alemanys van estar interessats en

fer un avió pràctic i fàcilment produït en grans quantitats a les seves fàbriques, però sense parar molt de compte en refinaments tècnics i aerodinàmics. Ja a la segona guerra mundial, es va dir que es tractava d'un desastre aerodinàmic i prompte es va comprovar que no podien competir amb els avions de caça anglesos o americans. També és cert (si hem de traure alguna conclusió positiva) que va ser l'insòlit domini aeri dels

alemanys a la Guerra Civil el que els va fer obtindre conclusions incorrectes. La Luftwaffe va apostar excessivament per este tipus d'avió deixant de banda el desenvolupament de

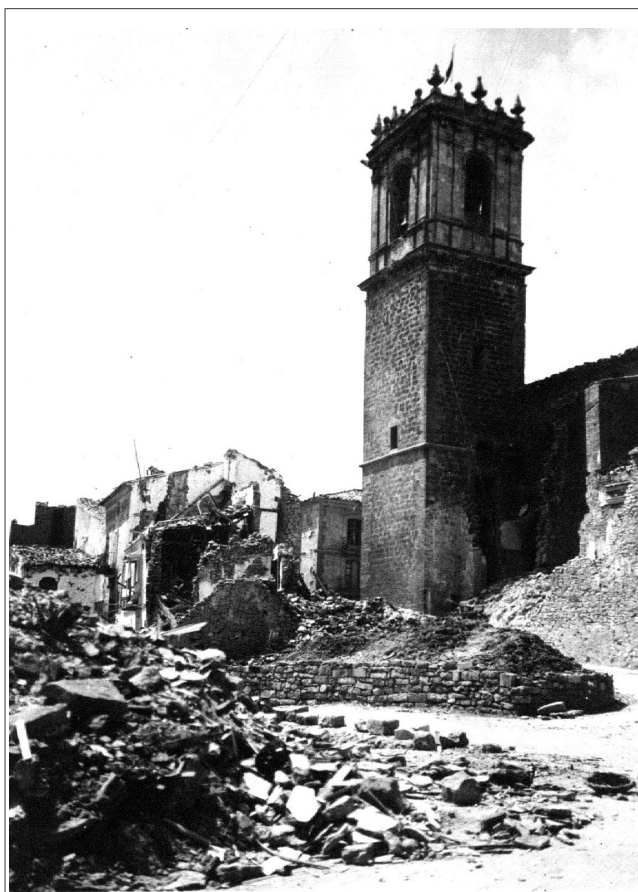

6. Il·lustració: Les dues bombes dels extrems són el model SC500 com els que van ser llançats a Benassal. Concretament són bombes de 1.97 m d'altura. A la inscripció diu "Feliç Pentecostes!"

avions de caça o grans bombarders que tanta falta els van fer a la segona part de la segona guerra mundial i açò va contribuir a la seva derrota final a l'any 1945.

Els bombardeigs de Benassal. Els primers models del **Junkers 87** van començar a volar a Alemanya l'any 1935. De fet, va vindre un model experimental al començament de la Guerra Civil que pràcticament no va entrar en combat i, després de comprovar les millores que serien necessàries, va ser retornat a Alemanya al poc de temps. La primera esquadrilla, de sols tres avions **Junkers 87A**, va arribar a Espanya al gener de 1938 i va participar a la guerra fins a l'arribada dels nous **Junkers 87B** que els van reemplaçar a l'octubre de 1938. Estos avions van ser muntats als tallers del parc d'aviació de **Lleó** i ja el 7 de febrer del 1938 van vindre a **Calamocha** per participar a la **batalla de Terol**. Després de que l'exèrcit franquista arribara a **Vinaròs** el 15 d'Abril de 1938, la **Legió Còndor** va traslladar la seva base a l'**aeròdrom de La Sénia** el 22 d'Abril. En aquell moment les tropes de Franco havien baixat des de **Castellote** a **Sorita** i **Morella**, i d'allà directament a **Xert** i **Sant Mateu** fins arribar al seu objectiu de **Vinaròs** i **Benicarló** el dia 15 d'Abril. Els soldats franquistes van conquerir **Catí** el 16 d'Abril i **Tirig** el dia 18. Per tant, a finals d'Abril i fins principis de Juny, els primers pobles encara en territori republicà en direcció sud, eren precisament **Ares, Albocàsser, Benassal** i **Vilar de Canes**. Una informació molt important a tindre en compte per entendre les motivacions alemanyes, és que els **Junkers 87A** no tenien encara un motor prou potent per suportar el pes de les bombes de 500 kg amb pilot, copilot i càrrega completa a grans distàncies. Encara que per el moment no tenim cap document oficial que confirme les raons del bombardeig, tot açò ens fa pensar que els millors llocs per fer les proves de bombardeig en picat serien probablement els pobles més pròxims en poder dels republicans, encara que no tingueren cap interès estratègic ni militar.

Els primers bombardeigs dels **Junkers 87A** van ser a **Albocàsser** els dies 21 i 23 de maig (4 bombardeigs, sempre de l'esquadrilla de tres avions) amb un total d'11 impactes al poble de bombes de 500 kg. El dia 24 de maig van fer dos bombardeigs a les 11:30h i a les 16:30h a **Ares** i ja el dia 25 els avions van matinar per bombardejar **Benassal** a les 7:30h del matí. Van continuar el dia 26 amb un primer bombardeig a **Vilar de Canes**, el dia 28 de maig van fer altres dues visites a **Benassal**, el dia 29 a les 10:00h un tercer bombardeig a **Ares** i finalment el dia 31 de maig van bombardejar per segona vegada

7. Il·lustració: Una de les fotografies del Major Graf Fugger mostrant la destrucció causada a l'Església i les cases de la Placeta. Bundesarchiv, RL35/34, s. 35/ Fotograf: Major Graf Fugger

Vilar de Canes.

Per altra banda, les tropes franquistes van entrar en **Benassal** i **Ares** el dia 29 de maig i el 31 al poble de **Villar de Canes**. **Albocàsser** va ser conquerit el dia 11 de juny. Així, resulta clar també que els últims bombardeigs van estar probablement pensats per ajudar a l'avanç del exèrcit franquista. Una volta van entrar els soldats franquistes a estos pobles, l'encarregat de fer les fotografies de l'efecte de les bombes a peu de terra, ja el dia 21 de juny, va ser el **Major Graf Fugger**, membre de l'estat major de la **Legió Còndor** i on "Graf" es un títol alemany corresponent a comte. Esta família, pràcticament l'equivalent alemany dels Medicis en Florència, van ser els que van finançar l'imperi de Carles I d'Espanya i V d'Alemanya. Per tant, estos informes van ser encarregats a personal del més alt nivell, i pareix clar que l'única raó del bombardeig del nostre poble va ser comprovar i millorar la precisió del bombardeig en picat i els efectes de les bombes **SC500** en poblacions civils. De fet, resulta

8. Il·lustració: Cases destruïdes per les bombes de 500 kg al Pati d'En Palanques. Bundesarchiv, RL35/34, s. 38/ Fotograf: Major Graf Fugger

molt interessant llegir (tots) els parts d'operacions dels **Junkers 87** de la **Legió Còndor** que es troben a l'arxiu històric de l'exèrcit de l'aire a Villaviciosa de Odon i que hem aconseguit gracies a la col·laboració del nostre amic i escriptor-historiador Heribert Garcia de **La Sénia** (és també molt interessant el seu llibre "*L'aerodrom de la Sénia: 1937-39*") i al llibre "*Stukas en España*" de R. Permuy i L. Molina recentment publicat (Galland

Books, 2012). Es poden seguir totes les accions dels **Junkers 87A**, des de la **batalla de Terol** fins a la **batalla de l'Ebre**. Totes estes accions són contra posicions enemigues i objectius militars molt ben definits, amb les (quasi) úniques excepcions dels nostres pobles. Com exemple de les accions habituals, el dia 06-03-1938 diu: "Servicio contra los puentes del Ebro en Sástago. 0.7 toneladas cerca del blanco" o el 13-06-1938: "Dos servicios contra estrechos de carretera y estación Nules y Villareal. Cuatro toneladas, blanco en y cerca carretera. Se ha observado explosiones". Els **Junkers 87** van participar en moltes altres accions, però totes amb una clara motivació militar. De fet en este mateix llibre (on es passa molt per damunt de estos bombardeigs) es diu que altre dels objectius del dia 28 va ser **Benassal** "donde había importante concentración de vehículos enemigos, sobre los que se lanzaron bombas de 500 kg". Encara que este podria ser un bon motiu pels bombardeigs indiscriminats del dia 28, no pareix probable que dins l'Església, i ben cert no a les cases del Pati o al molí de Pere Fabregat, hi hagueren molts vehicles enemics. Per altra part no pareix que hi hagueren impactes de bombes als carrers,

on podríem esperar que estigueren estos vehicles...

Tota esta documentació relativa als bombardeigs del nostre poble, i possiblement encara més, està arxivada al **Bundesarchiv de Friburg**. Amb el suport del Grup de Recuperació de la Memòria Històrica de Benassal hem parlat amb els ajuntaments de **Benassal, Ares, Vilar de Canes i Albocàsser** i els hem demanat ajuda per portar gran part d'estes fotografies des d'Alemanya. Les nostres intencions són, si ho podem aconseguir a temps, muntar una exposició amb fotografies de gran format sobre els bombardeigs dels quatre pobles per l'estiu de 2012. Hem de tindre en compte que portar estes imatges en millor qualitat representa ja una despesa important i necessitem ajuda i col·laboració de tots per fer esta exposició.